

Μνήμων

Τόμ. 30 (2009)

Χρονικό της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού 2009

Mnimon Mnimon

doi: [10.12681/mnimon.71](https://doi.org/10.12681/mnimon.71)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Mnimon, M. (2011). Χρονικό της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού 2009. *Μνήμων*, 30, 427–436. <https://doi.org/10.12681/mnimon.71>

ΧΡΟΝΙΚΟ
ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ 2009

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ 2009-2010

Πρόεδρος: Βαγγέλης Καραμανωλάκης, Αντιπρόεδρος: Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης, Γραμματέας: Ίκαρος Μαντούβαλος, Ταμίας: Σοφία Ματθαίου, Μέλος: Χρήστος Λούκος

ΕΞΕΛΕΓΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Κώστας Λάμπας, Γιάννης Κόκκωνας, Έλλη Δρούλια

Α' Συναντήσεις-συζητήσεις

Στα γραφεία της ΕΜΝΕ (Ζωσίμου 11) έγιναν από τον Ιανουάριο έως τον Δεκέμβριο του 2009 (Τετάρτες) οι ακόλουθες συναντήσεις:

- 14.1.2009 Γιάννης Καρακατσιάνης, *Οι δεξιές ομάδες της Μάνης την περίοδο 1940-1950: Δομή, οργάνωση, εσωτερικές σχέσεις και ιδεολογικοί προσανατολισμοί.*
Συζητητής: Τάσος Σακελλαρόπουλος
- 28.1.2009 Βίκυ Καραφουλίδου, *Από τον «κοινωνισμό» στον «σοσιαλισμό». Ορισμένες όψεις του σοσιαλιστικού λόγου τον 19ο αιώνα.*
Συζητητής: Παναγιώτης Νούτσος
- 11.2.2009 Μαρία Καμονάχου, *Σχόλη και τυχερά παιχνίδια στην Κέρκυρα τον 19ο αιώνα.*
Συζητήτριες: Κατερίνα Κωνσταντινίδου, Κατερίνα Μπρέγιαννη
- 25.2.2009 Μάριος Χατζόπουλος, *Μεσσιανισμός και Μοναρχία στην Ελλάδα (1833-1862).*
Συζητητές: Άντα Διάλλα, Νίκη Μαρωνίτη, Αλέξης Πολίτης
- 11.3.2009 Κώστας Παλούκης, *Συνδικαλιστικές πρακτικές και πολιτική οργάνωση των εργατικών στρωμάτων την περίοδο 1927-1934. Η περίπτωση των Αρχαιομαρξιστών.*
Συζητήτρια: Λήδα Παπαστεφανάκη

- 1.4.2009 Φλώρα Τσίλαγα, *Στην τροχιά του εμφυλίου πολέμου: η δράση του οργανισμού «UNRRA» στην Ελλάδα (Απρίλιος 1945 - Ιούνιος 1947)*.
Συζητητής: Φίλιππος Κάραμποτ
- 29.4.2009 Γεωργία Κοντού, *Ο εθνικισμός στην εκπαίδευση κατά την εποχή της μεταξικής δικτατορίας*.
Συζητητές: Βαγγέλης Αγγελής, Προκόπης Παπαστράτης
- 6.5.2009 Νικόλας Πίσσης, *Η Ρωσία στις πολιτικές παραστάσεις του ελληνικού κόσμου, 1645-1725*.
Συζητητές: Όλγα Αλεξανδροπούλου, Νίκος Ροτζώκος
- 20.5.2009 Σταυρούλα Μοσχοβίτη, *Νικόλαος Βλάχος, ο ιστορικός και τα εθνικά δίκαια: το Μακεδονικόν (1878-1908)*.
Συζητητής: Βαγγέλης Καραμανωλάκης
- 3.6.2009 Δάφνη Λάππα, *Εκχριστιανισμοί Εβραίων και Μουσουλμάνων μεταξύ Κέρκυρας και Βενετίας τον 18ο αιώνα*.
Συζητητές: Νίκος Καραπιδάκης, Γιώργος Πλακωτός
- 21.10.2009 Αικατερίνη Κουμαριανού, *Θνήσκον είδος. Παρεπόμενα της επιστολογραφίας*.
Συζητητές: Κώστας Λάππας, Γιώργος Τόλιας
- 11.11.2009 Σπυρίδων Πλουμίδης, *Η αναθεωρητική σκέψη στη μεσοπολεμική Βουλγαρία*.
Συζητητές: Βαγγέλης Καραμανωλάκης, Ευάνθης Χατζηβασιλείου
- 16.12.2009 Γιώργος Μαυρομάτης, *Η ιστορία του μειονοτικού ζητήματος στη Θράκη, 1920-2000*.
Συζητητής: Λάμπρος Μπαλτσιώτης

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΩΝ-ΣΥΖΗΤΗΣΕΩΝ 2008-2009:

Κατερίνα Δέδε, Νίκος Ανδριώτης, Δημήτρης Αρβανιτάκης, Έφη Κάννερ, Βαγγέλης Καραμανωλάκης, Γιάννης Καραχρήστος, Ελένη Κυραμαργιού, Ίκαρος Μαντούβαλος, Κώστας Μέκκας, Λήδα Παπαστεφανάκη, Τάσος Σακελλαρόπουλος, Βασιλική Τζαχρήστα, Αγγελική Χριστοδούλου.

Β' Βιβλιοθήκη ΕΜΝΕ-Μνήμων 2008-2009

Η συλλογή της βιβλιοθήκης της ΕΜΝΕ εμπλουτίστηκε την περίοδο Μάρτιος 2008 - Φεβρουάριος 2010 με 53 τίτλους βιβλίων, φυλλαδίων και ανατύπων,

και δύο νέους τίτλους περιοδικών, τα οποία είναι: *Syn-Thèses*, ετήσια έκδοση του Τμήματος Γαλλικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, και *Νεοελληνικά Ιστορικά*, τίτλος ο οποίος συνεχίζει το περιοδικό *Δελτίο του Κέντρου Έρευνας του Νεωτέρου Ελληνισμού της Ακαδημίας Αθηνών*.

Η συνολική συλλογή ανέρχεται σε 2.830 τίτλους. Η συλλογή των serials, η οποία περιλαμβάνει τίτλους περιοδικών, εφημερίδων και βιβλιογραφικών σειρών διαφόρων οργανισμών, ανέρχεται σε 157 τίτλους.

Η αναζήτηση της συλλογής της βιβλιοθήκης γίνεται από την *Αργώ: Περιβάλλον Πρόσβασης Πηγών Πληροφόρησης* του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών και ειδικότερα στη βάση *Βιβλιοθήκες Ανθρωπιστικών Επιστημών στην Ελλάδα*, στην διαδικτυακή διεύθυνση <http://argoe.kt.gr>. Στο ίδιο περιβάλλον πρόσβασης περιλαμβάνεται και η συλλογή των περιοδικών της βιβλιοθήκης της ΕΜΝΕ στη βάση *Συλλογές περιοδικών*.

ΕΛΕΝΗ ΜΟΛΦΕΣΗ

Γ' Παρουσίαση του *Μνήμονα* σε συνάντηση για τα ελληνικά ιστορικά περιοδικά

ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΩΣ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Στο πλαίσιο της Διεθνούς Έκθεσης Βιβλίου Θεσσαλονίκης, το περιοδικό *Historein* και οι εκδόσεις Νεφέλη οργάνωσαν στις 30 Μαΐου 2009 συζήτηση με θέμα «Τα ιστορικά περιοδικά ως εργαστήρι παραγωγής ιστορίας», όπου κλήθηκαν να συμμετάσχουν τα περιοδικά *Μνήμων*, *Τα Ιστορικά* και *Historein*. Από τον *Μνήμονα* μίλησε ο Κώστας Λάμπας, από *Τα Ιστορικά* η Πόπη Πολέμη και από το *Historein* ο Αντώνης Λιάκος. Τη συζήτηση συντόνισε η Συραγώ Τσιάρα. Δημοσιεύεται εδώ η όμιλία για τον *Μνήμονα*.

Πρώτα πρώτα θα ήθελα να ευχαριστήσω τους οργανωτές της εκδήλωσης –το περιοδικό *Ιστορεΐν* και τις εκδόσεις Νεφέλη– για την πρόσκληση στο περιοδικό *Μνήμων* να συμμετάσχει στη σημερινή συζήτηση.

Πρὶν μιλήσω για τον *Μνήμονα*, θα ήταν νομίζω χρήσιμο να πω προηγουμένως δύο λόγια για την Έταιρεία Μελέτης Νέου Έλληνισμού που εκδίδει τον *Μνήμονα*. Η Έταιρεία Μελέτης Νέου Έλληνισμού αποτελεί μετεξέλιξη της Έλληνικής Παλαιογραφικής Έταιρείας, που ιδρύθηκε στα χρόνια της δικτατορίας (1971) από μια μικρή ομάδα νέων ανθρώπων: πανεπιστημιακών, που εργάζονταν ως βοηθοί στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, φιλολόγων και κυρίως φοιτητών. Η Έταιρεία ξεκίνησε σαν φροντιστήριο ελληνικής και λατινικής παλαιογραφίας –εκτός πανεπιστημίου– με δάσκαλο τον Κωνσταντίνο Ντόκο, βοηθό τότε στο Ιστορικό Σπουδαστήριο της Φιλοσοφικής Σχολής του

Πανεπιστημίου Αθηνών, για να μετεξελιχθεί κατόπιν σε εταιρεία με σκοπό την ανάπτυξη της ιστορικής έρευνας και κυρίως την κάλυψη βασικών ανεπαρκειών της πανεπιστημιακής διδασκαλίας. Θα πρέπει να επισημάνω επίσης ότι η Έταιρεία, δημιουργημένη στα δύσκολα χρόνια της δικτατορίας, ήταν για τους νεαρούς φοιτητές της εποχής εκείνης μια άσση ελευθερίας και συγχρόνως ένα εργαστήριο μαθητείας στην ιστορική έρευνα.

Το 1975 η Έλληνική Παλαιογραφική Έταιρεία μετεξελίσσεται στην Έταιρεία Μελέτης Νέου Έλληνισμού, που λειτουργεί έως σήμερα. Την αλλαγή αυτή επέβαλε το γεγονός ότι τα περισσότερα μέλη της Έταιρείας είχαν αρχίσει να προσανατολίζονται στη μελέτη της ιστορίας του Νέου Έλληνισμού και θεωρούσαν ότι η Έταιρεία, μετατοπίζοντας το ενδιαφέρον της στην ιστορία της νεότερης Ελλάδας, θα μπορούσε να ασχοληθεί συστηματικότερα και σε βάθος με προβλήματα που συνάπτονταν με την πορεία της νεοελληνικής κοινωνίας, που είχε μόλις βγει από την όδυνηρη περιπέτεια της δικτατορίας, και να συμμετάσχει στις προσπάθειες για την ανανέωση της ελληνικής ιστοριογραφίας, που είχαν αρχίσει στη δεκαετία του 1970.

Με την αλλαγή αυτή οι προσανατολισμοί της Έταιρείας γίνονται σαφέστεροι. Θεωρώντας την ιστορία ως επιστήμη κοινωνική που επιδιώκει την καθολική θεώρηση του παρελθόντος, η Έταιρεία θέτει ως στόχο της να συμβάλει στην αντιμετώπιση των μεθοδολογικών προβλημάτων της ιστορικής επιστήμης, στην υπέρβαση της περιγραφικότητας και της γραμμικής αντίληψης της ιστορίας, στο ξεπέρασμα των άδυναμιών που αντιμετωπίζει η νεοελληνική ιστοριογραφία από την έλλειψη εργασιών υποδομής, στο άνοιγμα της ιστορίας στον ευρύτερο κοινωνικό χώρο. Στόχοι αρκετά φιλόδοξοι, που δείχνουν πάντως τη θέληση της Έταιρείας να αρθρώσει έναν αίρετικό, για την εποχή, λόγο και να ανοιχτεί στα σύγχρονα ιστοριογραφικά ρεύματα.

Πραγματικά, από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 η Έταιρεία Μελέτης Νέου Έλληνισμού αναπτύσσει, με νεανική όρμη, σειρά πρωτοβουλιών. Όργανώνει ανά δεκαπενθήμερο στα γραφεία της όμιλίες και συζητήσεις με σεμιναριακό χαρακτήρα. Οι όμιλίες έχουν συνήθως τον χαρακτήρα της παρουσίας μιας έρευνητικής εργασίας «εν τῷ γίνεσθαι». Ο όμιλητής παρουσιάζει σε γενικές γραμμές το θέμα του, τις μεθοδολογικές επιλογές του, τα προβλήματα που συναντά στην έρευνα και τη μελέτη του θεματός του και τους τρόπους με τους οποίους προσπάθησε να τα αντιμετωπίσει. Ακολουθεί συζήτηση πάνω στα ζητήματα που έθεσε ο όμιλητής και αναζητούνται μέσα από τον διάλογο εναλλακτικοί δρόμοι για την αντιμετώπιση των θεωρητικών και έρευνητικών προβλημάτων.

Η Έταιρεία οργανώνει επίσης έρευνητικές αποστολές στην Έρμούπολη, με φοιτητές κυρίως, για την ταξινόμηση και καταγραφή των αρχαιικών συλλογών και της βιβλιοθήκης της πόλης· καταρτίζει και υλοποιεί διάφορα προγράμματα, όπως η Βιβλιογραφία της Ιστορίας του Νέου Έλληνισμού και η αποδελτίωση

έφημερίδων τῆς περιόδου τῆς Ἀντιβασιλείας (1833-1835). Ἀκόμη, ὀργανώνει συζητήσεις, ἡμερίδες καὶ ἐπιστημονικὰ συνέδρια –γιὰ τὴ Νεοελληνικὴ Πόλη, γιὰ τὴ διδασκαλίαν τῆς ἱστορίας, γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἔρευνα–, καθὼς καὶ ὁμιλίες στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν.

Παράλληλα, ἡ Ἐταιρεία ἐκδίδει ἀπὸ τὸ 1971 τὸ περιοδικὸν *Μνήμων*, τοῦ ὁποίου ἔχουν κυκλοφορήσει ἕως σήμερον 29 τόμοι. Τὸ 1981 ἐγκαινιάζει τὴ σειρὰ «Θεωρία καὶ Μελέτες Ἱστορίας» (στὴ σειρὰ αὐτὴ ἔχουν ἐκδοθεῖ ἕως σήμερον 20 τόμοι), μὲ σκοπὸ νὰ καταστήσει προσιτὰ κείμενα ποὺ καταγράφουν τοὺς προβληματισμοὺς καὶ τὶς ἀναζητήσεις τῆς σύγχρονης ἱστοριογραφίας. Ἐπίσης, ἀπὸ τὸ 1982 ἐκδίδει τὴ σειρὰ «Παραρτήματα τοῦ περιοδικοῦ *Μνήμων*» (14 τόμοι ἕως σήμερον), ὅπου φιλοξενοῦνται δημοσιεύματα σχετικὰ μὲ τὶς δραστηριότητες καὶ τὰ ἱστοριογραφικὰ ἢ ἐρευνητικὰ ἐνδιαφέροντα τοῦ κύκλου τῆς Ἐταιρείας.

Ἄν πρέπει νὰ συνοψίσω μὲ δύο λόγια τὴν ταυτότητα τῆς Ἐταιρείας, θὰ ἔλεγα ὅτι τὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς εἶναι ἡ συλλογικότητα καὶ ὁ φροντιστηριακὸς τῆς χαρακτήρας. Ὅλες σχεδὸν οἱ δραστηριότητές τῆς, ἀπὸ τὴν κατάρτιση τοῦ προγράμματος ὁμιλιῶν ἕως τὶς βιβλιογραφικὰς ἐργασίες καὶ τὰ ἐρευνητικὰ προγράμματα γίνονται συλλογικὰ ἀπὸ μέλη καὶ συνεργάτες τῆς Ἐταιρείας, ποὺ εἶναι στὴν πλειονότητά τους προπτυχιακοὶ καὶ μεταπτυχιακοὶ φοιτητές. Οἱ συλλογικὰς ἐργασίες καλλιεργοῦν τὸ αἶσθημα τῆς συμμετοχῆς σὲ μιὰ κοινὴ προσπάθεια, ἐνῶ παράλληλα λειτουργοῦν σὰν ἓνα εἶδος φροντιστηρίου στὴν ἔρευνα, τὴ μεθοδολογία καὶ τὴν προβληματικὴ τῆς ἱστορίας.

Τὰ παραπάνω στοιχεῖα ἦταν ἐντονότερα στὶς δύο πρῶτες δεκαετίες τῆς Ἐταιρείας, ὅταν αὐτὴ λειτουργοῦσε περίπου ὡς ἀντι-πανεπιστήμιον. Στὰ ἐπόμενα χρόνια, ἡ θεσμοθέτηση τῶν μεταπτυχιακῶν σπουδῶν στὰ πανεπιστήμια καὶ ἄλλοι λόγοι ἀναδιαμόρφωσαν τὸ πεδίο δράσης τῆς Ἐταιρείας. Παραμένει πάντως ἰσχυρὸς ὁ φροντιστηριακὸς χαρακτήρας τῆς, ὅπως δείχνουν οἱ δεκαπενθήμερες ὁμιλίες-συζητήσεις ποὺ συνεχίζονται ἀδιάλειπτα ἐπὶ τριανταπέντε χρόνια.

Ἄς ἔρθουμε τώρα στὸν *Μνήμονα*. Ὁ *Μνήμων* γεννήθηκε μαζὶ μὲ τὴν Ἐταιρεία καὶ ἀντικατοπτρίζει σὲ μεγάλο βαθμὸ τοὺς προσανατολισμοὺς καὶ τὶς ἀναζητήσεις τῆς. Πραγματικὰ, ἂν ξεφυλλίσει κανεὶς τοὺς τόμους τοῦ *Μνήμονα*, θὰ βρεῖ ἀποτυπωμένα σ' αὐτοὺς τὰ σημάδια τῆς πορείας τῆς Ἐταιρείας. Οἱ πρῶτοι τόμοι τοῦ περιοδικοῦ ποὺ ἐκδίδονται στὶς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1970, στὴν περίοδο τῆς Ἑλληνικῆς Παλαιογραφικῆς Ἐταιρείας, περιέχουν ἄρθρα ποὺ ἀφοροῦν γενικὰ τὴν ἱστορία, ἀλλὰ καὶ τὴν παλαιογραφία, τὴν ἀρχαιολογία, τὴ γλωσσολογία. Λίγο ἀργότερα, μὲ τὴ δημιουργία τῆς Ἐταιρείας Μελέτης Νέου Ἑλληνισμοῦ, τὸ ἐνδιαφέρον μετατοπίζεται στὴ νεότερη ἐποχὴ καὶ ἡ ὕλη τοῦ περιοδικοῦ γίνεται πιὸ συνεκτικὴ: τὰ δημοσιευόμενα ἄρθρα ἐπικεντρώνονται στὴν πολιτικὴ ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκονομικὴ ἱστορία, τὴν ἱστορία τῶν ἰδεῶν, τὴν προσωπογραφία, μὲ κύριον χαρακτηριστικὸν τὴ φροντίδα γιὰ τὴν αὐστηρὴν τεκμηρίωσιν.

Ἐπίσης ἀπὸ τὸ 1973 ἀρχίζει νὰ δημοσιεύεται στὸν *Μνήμονα* τὸ ἔργο «Βιβλιογραφία τῆς Ἱστορίας τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ», ὅπου καταγράφεται σὲ ἐτήσια βάση ἡ σύγχρονη ιστοριογραφικὴ παραγωγή (τὸ ἔργο κάλυψε τὴν περίοδο 1973-1982). Ἀποτέλεσμα συλλογικῆς δουλειᾶς, ἡ Βιβλιογραφία περιλαμβάνει 12.500 περίπου αὐτοτελῆ δημοσιεύματα καὶ ἄρθρα σὲ περιοδικὰ, σύμμεικτους τόμους καὶ πρακτικὰ συνεδρίων καὶ ἀποτυπῶναι ἀκριβῶς τὴ μέρηματα τῆς Ἑταιρείας γιὰ τὴ δημιουργία ἐργαλείων χρήσιμων γιὰ τὴ μελέτη τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας. Σημειῶνω ὅτι ἡ Βιβλιογραφία κυκλοφόρησε σὲ CD-ROM τὸ 2007 καὶ εἶναι διαθέσιμη στὸ Διαδίκτυο ἀπὸ τὴν ἱστοσελίδα τῆς Ἑταιρείας Μελέτης Νέου Ἑλληνισμοῦ (<http://mnimon.gr>).

Τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν προώθηση τῆς βασικῆς ἔρευνας δὲν ἔλειψε ποτὲ ἀπὸ τὸν *Μνήμονα*, ὅπως δείχνει, μεταξὺ ἄλλων, καὶ ἡ ἐνόητα Ἀρχειακὰ, ὅπου δημοσιεύονται κατάλογοι ἀρχείων καὶ ἄρθρα σχετικὰ μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀξιοποίηση τοῦ ἀρχειακοῦ ὕλικου. Ἀπὸ τὶς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1980 ὅμως σημειώνεται μιὰ διεύρυνση τῶν ὀριζόντων τοῦ περιοδικοῦ, ποὺ ἀντανανκλᾷ τὶς νεωτερικὲς τάσεις ποὺ εἰσάγονται στὴν ἑλληνικὴ ιστοριογραφία τὴν ἐποχὴ αὐτῆ. Οἱ τάσεις αὐτὲς – μὲ κυρίαρχο τὸ παράδειγμα τῆς γαλλικῆς ἱστορικῆς σχολῆς (τῶν *Annales*)– ἐνοφθαλμίζονται καὶ στὴν προβληματικὴ τῆς Ἑταιρείας Μελέτης Νέου Ἑλληνισμοῦ: στὶς συζητήσεις ἀρχικὰ καὶ κατόπιν στὴ σειρά «Θεωρία καὶ Μελέτες Ἱστορίας» ποὺ ἐγκαινιάζεται, ὅπως ἀνέφερα, τὸ 1981. Ἡ σειρά αὐτὴ περιλαμβάνει μελέτες Ἑλλήνων καὶ ξένων ἱστορικῶν (Γ. Λεονταρίτης, Ε. Hobsbawm, Φ. Ἡλιού, Σπ. Ἀσδραχάς, Γ. Βελουδῆς, F. Braudel, R. Romano, G. Duby κ.ἄ.) καὶ εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς προσπάθειας γιὰ τὴν ἀνανέωση τοῦ ἑλληνικοῦ ιστοριογραφικοῦ τοπίου· μιᾶς προσπάθειας ποὺ διευρύνεται τὴν ἐποχὴ αὐτῆ, ἀποκτώντας δυναμικότερο χαρακτῆρα. Θυμίζω ὅτι ἀπὸ τὸ 1983 ἀρχίζει νὰ ἐκδίδεται ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ χρημάτισαν δάσκαλοι πολλῶν ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ἑταιρείας Μελέτης Νέου Ἑλληνισμοῦ ἓνα περιοδικὸ αἰχμῆς, *Τὰ Ἱστορικά*, γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ μᾶς μιλήσει ἡ Πόπη Πολέμη.

Τὸ ἀνανεωτικὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς βρίσκει τὸν *Μνήμονα*, μὲ τὴν κεκτημένη ἐμπειρία του, σὲ ἐτοιμότητα. Ἔτσι, ἀνάμεσα στὶς ἐργασίες ποὺ δημοσιεύονται στὸ περιοδικὸ στὴ δεκαετία τοῦ 1980, θὰ βροῦμε καὶ ἄρθρα ποὺ εἰσάγουν νέες θεματικὲς καὶ μιὰ πιὸ φρέσκια προσέγγιση τῶν ἱστορικῶν φαινομένων: δημογραφία, πολιτικὴ σκέψη, ἱστορία τῶν νοσοτροπιῶν, ἱστορία τῆς ἐκπαίδευσης, μεθοδολογικὰ ζητήματα τῆς ἱστορίας. Τὸ ριπίδι ἀνοίγει περισσότερο ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ 1990 καὶ ὕστερα μὲ ἄρθρα ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἐπιδημιολογία, τὶς συλλογικὲς ταυτότητες, τὸ κοινωνικὸ φύλο, τὴ δημόσια χρῆση τῆς ἱστορίας, τοὺς ἱστορικοὺς μύθους καὶ τὰ στερεότυπα, τὶς ἀφηγηματικὲς στρατηγικὲς κλπ.

Παράλληλα γίνεται στὸ περιοδικὸ καὶ μιὰ προσπάθεια ὑπέρβασης τῆς ἐθνικῆς ἱστορίας μέσα ἀπὸ ἄρθρα καὶ βιβλιοκρίσιες ποὺ ἐπιτρέπουν τὸν διάλογο μὲ τὴν εὐρωπαϊκὴ καὶ τὴ διεθνὴ ιστοριογραφία. Τὸ ἀνοιγμα αὐτὸ εἶναι περισ-

σότερο εμφανές στη σειρά «Θεωρία και Μελέτες Ιστορίας» με τη δημοσίευση εργασιών που αναφέρονται στη διανοητική ιστορία, στην ιστορία της διατροφής, στη γερμανόφωνη και την ισπανική ιστοριογραφία.

Ένα ιστορικό περιοδικό εκφράζει πολλά πράγματα: τις επιλογές του κύκλου των εκδοτών και συνεργατών του, τις αναζητήσεις μιᾶς επιστημονικής εταιρείας, καθώς και τὸ ἐπίπεδο τῆς ιστοριογραφίας σὲ μιὰ δεδομένη στιγμή. Ἄλλὰ καὶ τὸ ἴδιο τὸ περιοδικὸ ἢ μιὰ Ἐταιρεία πὺν βρῖσκειται πίσω ἀπὸ αὐτὸ ἀποτελοῦν συγχρόνως μὲ τὴν ταυτότητα καὶ τὶς ἐπιλογές τους ἐργαστήρι παραγωγῆς ἱστορίας, ὅπως λέει καὶ ὁ τίτλος τῆς σημερινῆς συνάντησης.

Τὸ περιοδικὸ *Μνήμων*, ὅπως φάνηκε νομίζω καὶ ἀπὸ τὰ παραπάνω, ἀποτελεῖ σὲ μεγάλο βαθμὸ ἔκφραση μιᾶς συλλογικότητας, τῆς Ἐταιρείας Μελέτης Νέου Ἑλληνισμοῦ, ἢ ὅποια μὲ τὸν φροντιστηριακὸ της χαρακτήρα κινητοποιεῖ ἔρευνες καὶ τροφοδοτεῖ μὲ ἐργασίες τὸ περιοδικό. Ἄρκει νὰ σημειώσω ὅτι πολλὰ ἄρθρα τοῦ *Μνήμονα* εἶναι ὁμιλίες πὺν ἔγιναν στὴν Ἐταιρεία, τὶς ὅποιες οἱ συγγραφεῖς τους ἐπεξεργάστηκαν μὲ βάση καὶ τὶς παρατηρήσεις πὺν διατυπώθηκαν κατὰ τὴν παρουσίασή τους. Ἄρκετὰ ἄρθρα ἐπίσης προσέκυψαν ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ τῶν συγγραφέων σὲ προγράμματα τῆς Ἐταιρείας, ὅπως ἡ ταξινόμηση τοῦ ἀρχείου τῆς Ἐρμούπολης, πὺν ἔδωσε ἐναύσματα γιὰ ἔρευνα σὲ ἀρκετοὺς νέους ἱστορικούς. Ἐργαστήριο παραγωγῆς ἱστορίας ἀποτελεῖ καὶ ὁ ἴδιος ὁ *Μνήμων* μὲσω τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς του, ἢ ὅποια μὲ τὸν διάλογο καὶ τὶς παρατηρήσεις της ἐπιδιώκει νὰ λειτουργεῖ ὡς σύμβουλος τοῦ συγγραφέα. Εἶναι περιττὸ ἴσως νὰ σημειώσω ὅτι ἡ σχέση τοῦ περιοδικοῦ μὲ τοὺς συγγραφεῖς εἶναι ἀμφίδρομη. Οἱ συγγραφεῖς, δηλαδή, συμβάλλουν συχνὰ μὲ τὶς ιδέες καὶ τὶς καινοτόμες προσεγγίσεις τους στὸν πλοῦτο τοῦ περιοδικοῦ.

Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ὁ *Μνήμων* στὴ σημερινὴ τουλάχιστο ἐποχὴ, μὲ τὴ γενίκευση τοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὴν ἱστορία καὶ τὴν αὔξηση τῶν ὑποδοχῶν τῆς νεωτερικῆς ἱστορικῆς σκέψης, δὲν ἐκφράζει ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον τὴν Ἐταιρεία Μελέτης Νέου Ἑλληνισμοῦ. Συγχρόνως ἀποτελεῖ καὶ χῶρο δεξίωσης εργασιῶν πὺν παράγονται σὲ ἄλλα περιβάλλοντα (σὲ ἑλληνικὰ καὶ ξένα πανεπιστήμια, ἐρευνητικὰ Κέντρα, συλλογικὰ σώματα κλπ.). Καὶ αὐτὸ εἶναι κάτι δημιουργικὸ, στὸ μέτρο πὺν ἀνοίγει διαύλους ἐπικοινωνίας μὲ τὴν εὐρύτερη ἐπιστημονικὴ κοινότητα καὶ ὑπηρετεῖ τὸ μεῖζον ζητούμενο, πὺν εἶναι ἡ ἀνανέωση τῆς ἑλληνικῆς ἱστοριογραφίας.

ΚΩΣΤΑΣ ΛΑΠΠΑΣ

Δ' Εκδόσεις

Δρόμοι κοινοί. Μελέτες για την κοινωνία και τον πολιτισμό αφιερωμένες στην Αικατερίνη Κουμαριανού, Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού, Παράρτημα του περιοδικού *Μνήμων* άρ. 15, Αθήνα 2009, 432σ.

Στις 30 Ιουνίου 2009, σε μια γιορτή που οργανώθηκε στις αίθουσες του College year in Athens, επιδόθηκε στην Αικατερίνη Κουμαριανού ο τόμος *Δρόμοι κοινοί. Μελέτες για την κοινωνία και τον πολιτισμό αφιερωμένες στην Αικατερίνη Κουμαριανού*, που ετοίμασαν γι' αυτήν οι μαθητές της στο Νεοελληνικό Ινστιτούτο της Σορβόνης και στον οποίο συμμετείχαν ορισμένοι παλαιοί και νεότεροι φίλοι και συνεργάτες της. Η ιδέα είχε γεννηθεί σε μια εκδήλωση στα γραφεία της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού που εκδίδει το ιστορικό πε-

ριοδικό *Μνήμων*, στα παραρτήματα του οποίου φιλοξενήθηκε η έκδοση. Αυτά τα γραφεία ήταν ο κοινός τόπος στον οποίο συναντιόνταν οι παλιοί συμφοιτητές, με τα πολύ διαφορετικά μεταξύ τους ενδιαφέροντα, αλλά με κάποιους, όπως φάνηκε, ισχυρούς κοινούς παρονομαστές.

Η ποικιλία των ενδιαφερόντων εκφράστηκε στον τόμο και ερμηνεύθηκε ως ο βασικός τρόπος με τον οποίο η Αικατερίνη συνδεόταν με τους μαθητές και τις μαθήτριές της. Αφήνοντάς τους να βρουν η καθεμιά και ο καθένας τον δικό του δρόμο, χωρίς να προσπαθεί να τους επιβάλει αντικείμενα ή να τους προσαρμόσει σε ορισμένα πλαίσια. Τα αφιερωμένα σ' αυτήν κεφάλαια καλύπτουν σχέσεις στον χρόνο και στον χώρο, από την Αναγέννηση μέχρι τον

21ο αιώνα, στην Ευρώπη και την Ελλάδα: *Ιστορία του βιβλίου* (Πόπη Πολέμη, «Χάρτες του Ρήγγα και βιβλία του Διαφωτισμού στην Ερμούπολη: μια επιστολή, 1838/1846»), *των ιδεών* (Τερέζα Πεσμαζόγλου, «Η φανταστική εξίστρωση της ζωής του ιστορικού Ιησού: διάγραμμα μυθικής αξιοποίησης των Ευαγγελίων, 1800-1830»), *της αρχαιολογίας* (Αλίκη Ασβεστά, «Ο γάλλος υποπρόξενος Fauvel στην Αθήνα, 1802-1822: οι ελληνικές αρχαιότητες στα χρόνια των προξένων»), *της χαρτογραφίας* (Γιώργος Τόλιας, «Η τάξη των χαρτών: η ταξινόμηση των χαρτών κατά την Αναγέννηση»), *της στατιστικής*

(Γιάννης Μπαφούνης, «Θεσμοθετώντας τη μόδα: Ελλάδα και Ευρώπη την ώρα της επίσημης στατιστικής»), *οικονομική ιστορία* (Despina Vlami, «Women on the Move: Visions of Gender in Greek International Business (18th-19th Centuries)»· Ευαγγελία Μπαφούνη, «Νέο Φάληρο. Από το κοσμοπολίτικο θέρετρο στη βιομηχανική περιοχή»), *κοινωνική ιστορία* (Αλέξης Μάλλιαρης, «Ελληνοβενετική συνύπαρξη στην Πελοπόννησο (1687-1715): συμβίωση, αλληλεπιδράσεις, υιοθέτηση κοινού πολιτικού, κοινωνικού και πολιτισμικού λεξιλογίου»), *πολιτική θεωρία* (Κώστας Λιβιεράτος, «Το θέατρο της κοινότητας στη Γενεύη του Διαφωτισμού»), *πολιτική ιστορία* (Νάση Μπάλτα, «Εκλογικά σαλόνια: κοινωνικότητα και πολιτική συμμετοχή στην ελληνική κοινωνία στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα»), *πολιτικό δοκίμιο* (Στέφανος Γοντικιάκης, «Σύνεση και συμφέρον του κρείττονος»· Θάνος Βερέμης, «Οι ΗΠΑ και ο κόσμος, 2008»), *διεθνείς σχέσεις* (Ekavi Athanassopoulou, «Same Words, Different Language. Political Cultures and European Integration»), *λογοτεχνία* (Βασιλική Κοντογιάννη, «Στρατής Τσίρκας και Γιώργος Σεφέρης: στα ίχνη μιας συνάντησης»· Odette Varon-Vassard, «La place du culturel dans la vie quotidienne de Buchenwald»· Άντεια Φραντζή, «Ρέα Γαλανάκη: στον λαβύρινθο του μύθου και της ιστορίας»), *φιλολογία* (Δημήτρης Αγγελάτος, «Η “Γραμματική τεχνολογία” της Μελέτης της κοινής ελληνικής διαλέκτου του Παναγιώτη Κοδρικά: υφολογικό σύστημα και κριτικές-θεωρητικές αποτιμήσεις»· Αλεξάνδρα Ζερβού, «Αιχμηρά θραύσματα. Στιγμές από την πρόσληψη του Αρχιλόχου στη νεοελληνική πραγματικότητα»), *τέχνες* (Μαρία Γυπαράκη, «Ο “λυρικός χώρος” της εξουσίας στον αιώνα του Διαφωτισμού: από την ομηρική Κρήτη, στην αυτοκρατορική Ρώμη»· Ελίζα-Άννα Δελβερούδη, «Σκηνοθετίδες και Ιστορία: η περίπτωση του ελληνικού κινηματογράφου»).

Κάποια από αυτά τα κεφάλαια φαίνονται στενότερα συνδεδεμένα με το δικό της έργο, το οποίο αποτυπώνεται στην «Εργογραφία» της, όλα ωστόσο σχετίζονται με τα ευρύτερα ενδιαφέροντά της, με τη στενή παρακολούθηση της πολιτικής, κοινωνικής και καλλιτεχνικής επικαιρότητας. Το κείμενο της Έλλης Δρούλια, «Φοιτητικό Παρίσι. Εικόνες από τις δεκαετίες του 1970 και του 1980», μετέφερε εμπειρίες των μαθητών της Αικατερίνης από τα χρόνια της Σορβόνης, μέσα και έξω από το Νεοελληνικό Ινστιτούτο. Η Λουκία Δρούλια, με το «Δεν υπήρξα ποτέ μαθήτριά της», περιέγραψε τη σχέση τους, που ξεκίνησε από την επιστημονική συνάφεια και έγινε μακρόχρονη φίλια. Αυτή η εμπειρία άλλωστε θεωρήθηκε κοινό χαρακτηριστικό των σχέσεων που ανέπτυξε η Αικατερίνη Κουμαριανού με τους συγγραφείς του τόμου, σχέσεων που δεν ευνοήθηκαν από τη συνύπαρξη σε χώρους εργασίας, αλλά ενισχύθηκαν από το πραγματικό της ενδιαφέρον όχι μόνο για τους επιστήμονες, αλλά και τους ανθρώπους, τα καθημερινά προβλήματα και τις αγωνίες τους.

Όσοι μίλησαν τη βραδιά της 30ής Ιουνίου, αυτό το στοιχείο τόνισαν. Τη

δυνατότητα, που η Αικατερίνη Κουμαριανού ιδιαίτερα καλλιέργησε, να μην καταπίνει η επιστημονική ενασχόληση τις ανθρώπινες σχέσεις, να μπορεί η κοινότητα του παρελθόντος να ενεργοποιείται με νέες αφορμές.

ΕΛΙΖΑ-ΑΝΝΑ ΔΕΛΑΒΕΡΟΥΔΗ

Ε' Τυπογραφία και τυπογράφοι. Ημερίδα στη μνήμη του Χρίστου Γ. Μανουσαρίδη

Η ημερίδα αυτή, που οργανώθηκε από την Εταιρεία Μελέτης Νέου Ελληνισμού - περιοδικό *Μνήμων* και το Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς / Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών του Ε.Ι.Ε., πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 16 Μαΐου 2009 στο Αμφιθέατρο του Ε.Ι.Ε., για να τιμηθεί ο φίλος και μάστορας της παραδοσιακής τυπογραφίας Χρίστος Γ. Μανουσαρίδης. Κατά τις ώρες της Ημερίδας λειτούργησε στον ίδιο χώρο έκθεση δικών του φωτογραφιών: «Με το φακό του Χρίστου Γ. Μανουσαρίδη».

Μετά τις προσφωνήσεις του Βαγγέλη Καραμανωλάκη, προέδρου της ΕΜΝΕ, και του Τριαντάφυλλου Ε. Σκλαβενίτη, εκπροσώπου της Επιτροπής του ΙΑΕΝ, ακολούθησαν, σε δύο ενότητες, οι ανακοινώσεις:

Ο ΤΥΠΟΓΡΑΦΟΣ ΧΡΙΣΤΟΣ Γ. ΜΑΝΟΥΣΑΡΙΔΗΣ (1936-2008)

Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης, *Ο Χρίστος Γ. Μανουσαρίδης (1936-2008), η εκδοτική «άνοιξη» της Μεταπολίτευσης και το λυκόφως της μεταλλοτυπίας.*

Γεωργία Παπαγεωργίου, *Ο τυπογράφος Χρίστος Γ. Μανουσαρίδης. Μνημοσύνης Χάριν.*

Κωνσταντίνος Σπ. Στάικος, *Ένας άνθρωπος του βιβλίου εν τυπογραφείω: ο Χρίστος Γ. Μανουσαρίδης.*

ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΤΥΠΟΓΡΑΦΟΙ

Γιάννης Κόκκωνας, *Η κάσα του πρώτου Έλληνα στοιχειοθέτη, 1486.*

Χρήστος Λούκος, *Νέα τεκμήρια για την τυπογραφία και τους τυπογράφους της Ερμούπολης.*

Κώστας Λάμπας, *Η τυπογραφία στο Ηράκλειο Κρήτης, 19ος-20ός αιώνας.*

Αθηνά Ζηζοπούλου, *Μισθωτές σχέσεις στα τυπογραφεία και στον ημερήσιο Τύπο της Αθήνας, 1950-1967.*

Στη συζήτηση, υπήρξαν και παρεμβάσεις φίλων και συνεργατών του Μανουσαρίδη.

Τα πρακτικά της Ημερίδας θα εκδοθούν από την ΕΜΝΕ σε χωριστό τόμο εντός του 2011.